HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו חל להיות תשעה באב בערב שבת מביאין לו כביצה ואוכל כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה (א) תניא אמר רבי יהודה פעם אחת היינו יושבין לפני ר"ע ותשעה באב שחל להיות בע"ש היה והביאו לו ביצה מגולגלת וגמעה בלא מלח ולא שהיה תאב לה אלא להראות לתלמידים הלכה ורבי יוסי אומר מתענה ומשלים אמר להן ר' יוסי אי אתם מודים לי בט' באב שחל להיות באחד בשבת שמפסיק מבעוד יום אמרו לו [א] אבל אמר להם מה לי ליכנס בה כשהוא מעונה מה לי לצאת ממנה כשהוא מעונה אמרו לו אם אמרת לצאת ממנה שהרי אכל ושתה כל היום כולו תאמר ליכנס בה כשהוא מעונה שלא אכל ושתה כל היום כולו ואמר עולא הלכה כרבי יוסי ומי עבדינן כרבי יוסי ורמינהי [ב] אין [א] גוזרין תענית על הציבור בראשי חדשים בחנוכה ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין דברי ר"ג אמר ר"מ אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין וכן בט' באב שחל להיות בע"ש ותניא לאחר פטירתו של [ג] (רשב"ג) נכנס ר' יהושע להפר את דבריו עמד רבי יוחנן בן נורי על רגליו ואמר חזי אנא דבתר רישא גופא אזיל כל ימיו של רבן גמליאל קבענו הלכה כמותו עכשיו אתה מבקש לבטל דבריו יהושע אין שומעין לך שכבר נקבעה הלכה כר"ג ולא היה אדם שערער בדבר כלום בדורו של רבן גמליאל עבוד כר"ג [ב] בדורו של רבי יוסי עבוד כרבי יוסי ובדורו של ר"ג עבוד כר"ג [ד] והתניא א"ר אלעזר [ה] (בן) צדוק אני (הייתי) מבני סנאב בן בנימין פעם אחת חל תשעה באב להיות בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו [ג] מפני שיו"ט שלנו היה טעמא דיו"ט הא ערב יו"ט משלימין אמר רבינא שאני יו"ט של דבריהם מתוך שמתענין בו שעות משלימין בו ערביות שבת הואיל ואין מתענין בה שעות אין משלימין בה ערביות [ו] אמר רב יוסף לא שמיע לי הא שמעתא אמר ליה אביי את אמרת ניהלן ואהא אמרת ניהלן אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים וכו' ואמרינן עלה [ז] אמר רב יהודה אמר רב זו דברי רבי מאיר שאמר משום רבן גמליאל אבל חכמים אומרים מתענה ומשלים מאי לאו אכולהו לא אחנוכה ופורים הכי נמי מסתברא

דאי

וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת. אע"פ שאם חל להיות בחול לא יאכל שני תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין [ח] עכשיו שהוא שבת אוכל כל צרכו: **בשעתו.** שהיתה שעתו עומדת לו במלכותו דמלך והדיוט הוה [ט]: **מגולגלת.** צלויה רכה: **להראות הלכה.** שאין משלימין תענית ערב שבת: **שהוא מפסיק.** סעודה: **מבעוד יום.** שצריך לאכול מבעוד יום ומקבל תענית עליו משגמר לאכול ואע"פ שהוא שבת: **אבל.** באמת: **ומה לי ליכנס כשהוא מעונה.** כגון שהשלים בערב שבת תעניתו: **ומה לי לצאת ממנה כשהוא מתענה.** שמתחיל תעניתו מבעוד יום: **ואם התחילו.** שהתחילו להתענות כ' או ל' יום ונכנסו בהן ימי חנוכה או ראש חדש: **שאין משלימין.** תענית בחנוכה וראש חדש להתענות כל היום: **וכן בתשעה באב שחל בע"ש.** נמי אין משלימין: **לבטל את דבריו.** ולומר משלימין: **חזי אנא דבתר רישא גופא אזיל.** רואה אני בדין ובדת שצריכין אנו להלך אחר דברי הראשונים: **ולא היה אדם כו'.** אלמא אין משלימין: **בדורו של רבי יוסי.** דהוה בתר הכי שבקוה לדר"ג וקבעו הלכה כרבי יוסי דמותר: **מבני סנאב בן בנימין.** משפחה היא משבט בנימין שנפל להן גורל לקרבן עצים בי' באב בימי עזרא ויו"ט היה להם לעולם כדתנן בפרק בתרא דתענית [כו.]: **לאחר השבת.** שהוא עשרה באב והוי יו"ט שלנו: **טעמא דיו"ט.** הא בשאר ט' באב היו משלימין אע"פ שכל ט' באב הוי ערב יו"ט שלהם ורבי אלעזר בר צדוק בדורו של רבן גמליאל הוה כדתניא בבילה (דף כג:) א"ר אלעזר בר' צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית ר"ג: **שאני יום טוב (ב) דרבנן.** כגון האי קרבן עצים הואיל וקל הוא שמתענין בו לשעות כדקתני והתענינו בו לפיכך משלימין בו ערביות כלומר מותר להשלים ערב אותו יום טוב וליכנס לתוכו כשהוא מעונה דהא אפילו בעיקרו מותר להתענות בו קצת היום אבל שבת שאסור להתענות בו קצת לשום תענית אסור נמי להשלים בו ערביות שהמשלים ע"ש מתענה במקצת שבת: **לא שמיע לי הא שמעתא.** דקבע עולא לעיל הלכה כרבי יוסי: **את אמרת ניהלן.** רב יוסף חלה ושכח תלמודו והיה אביי תלמידו מזכירו [י]: **זו דברי ר' מאיר דאמר.** לעיל משום ר"ג מודה היה שאין משלימין וכן ט' באב שחל להיות ערב שבת אבל חכמים אומרים מתענה ומשלים: **מאי לאו.** חכמים אכולהו קיימי בין אחנוכה ופורים בין אערב שבת ומדאגמר' רב לר' יוסי בלשון חכמים ש"מ הלכה כרבי יוסי:

דאי

[**ביצה** מגולגלת. בפי' ר"ח קבלה בידינו כי ר' עקיבא אותה שנה מסוכן היה והביאו לר"ע הרופאים לגמע ביצה מגולגלת באחרית היום ור' יהודה לא דקדק לפיכך סמך על מה שראה ולא ידע העיקר על מה עשה כך ותמוז דהאי שתא מלייה מליוה לפיכך חל תשעה באב בערב שבת וחסרו אב ובא ר"ה בשבת. תוס' שאנ"ץ]:

אי אתם מודים בתשעה באב. וא"ת והא אמר שמואל בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נד:) תשעה באב בין השמשות שלו מותר וי"ל דמ"מ מתחיל מבעוד יום לפי שאי אפשר לכוין תחילת הלילה ועוד דר' יוסי סבירא ליה [כ] בין השמשות כהרף עין ואין אדם יכול לעמוד עליו ואין לפרש דהכי קאמר דהיכא דהפסיק סעודתו דהוי כמו קבלת תענית בשבת דהא לא מצי קביל תענית בשבת עליה ועוד דאמרינן דאפילו יוה"כ דתוספת שלו דאורייתא שרי לאכול ° אע"פ שכבר הפסיק כדאמרינן ° באיכה רבתי ר' יהודה בן בתירא אזל לניצבין בערבא נומא רבא אזל ריש כנישתא לזמוני ליה א"ל כבר אכלי ופסקי א"ל אשגחאי עלי דלא לימא גברא רבא הוא דלא אשגח עילויה אזיל עמיה ומסיק התם דאכל מכל עיגול חד פתיתא ומכל [ל] מאכל פת אחד ומכל חבית חד כוס:

מודה היה שאין משלימין. משמע דרבנן דפליגי עליה סברי דאפילו מפסיקין ולקמן אמרינן זו דברי ר' מאיר שאמר משום ר"ג אבל חכמים אומרים מתענה ומשלים אלמא אדרבה לרבנן משלימין ושמא הנהו חכמים דפליגי אדרבי מאיר סברי דמשלימין והכא קאמר מודה לרבנן דפליגי ארבן גמליאל והנהו סבירא להו דמפסיקין:

מבני סנאב בן בנימין. סנאה גרסינן ולא גרסינן סנאב דהכי כתיב בעזרא (ג) ועל שם שבטו נקרא בן בנימין דגבי עצי מערכה חשיב ליה בפרק ד' דתענית (דף כו.) וכל הנהו דחשיב התם בני ארח בן יהודה בני דוד בן יהודה כולם על שם שבטן ואע"ג דר' אלעזר בן צדוק כהן היה כדמוכח בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לו.) גבי [מ] רבי אלעזר בר צדוק הוה ליה בוכרא וכו' שמא אמו היתה מבנימין או חתנם היה והיה עמהם בסייעתם:

שאני ימים טובים מדבריהם מתוך שמתענין בו שעות משלימין בו ערביות. והא דאמרינן בסוף פ"ק דר"ה (דף יט.) דימים הכתובים במגילת תענית אסורין בין לפניהם בין לאחריהם ותנן נמי במסכת תענית בפרק שני (דף טו:) כל הכתובים במגילת תענית דלא למספד בהון לפניו אסור ולאחריו מותר ועשרה באב כתיב בהנהו דלא למספד בהון משמע דיו"ט דדבריהם נמי אסור להתענות בו ערביות הני מילי תענית דרשות אבל תענית חובה כגון תשעה באב מתענין וא"ת והיכי פשיט לעיל מרבי יוסי דאיירי בתענית חובה על בני בי רב דיתבי בתענית דמשמע דאיירי בתענית הרשות וכן משמע בשאלתות [נ] דמיירי בכל תעניות ומנהג נמי דאפילו בתענית הרשות משלימין וירושלמי נמי אמרינן במסכת תענית בשם רב הונא אפילו יחיד הגוזר על עצמו בע"ש תענית מתענה ומשלים וי"ל דשפיר מוכח לעיל דכיון דאמר ר' יוסי מתענה ומשלים אע"ג דתענית ט' באב לא דחי שבת ש"מ דדמה שנכנס בשבת כשהוא מעונה לא חשיב כמתענה בשבת וא"כ בתענית הרשות נמי שרי להשלים אבל ערב יום טוב דדבריהם שייך לפלוגי בין תשעה באב לתענית הרשות דמה שאסור להתענות בערב יו"ט דדבריהם לאו משום דחשוב כמתענה ביו"ט דהא לאחריו נמי אסור אף על גב דאין מתענין ביו"ט אלא משום דעשו חיזוק ביו"ט דדבריהם שלא יבא להתענות ביו"ט עצמו וכי גזרו בתענית רשות אבל בתשעה באב לא גזרו:

והלכתא

מסורת הש"ס

א) [עי' פירש"י לעיל לח. ד"ה אבל], ב) [תענית טו:], ג) [צ"ל ר' גמליאל], ד) תענית יב., ה) [צ"ל ברבי], ו) [לעיל י. וש"נ], ז) תענית יח:, ח) [תענית כו:], ט) [מגילה יא:], י) [נדרים מא.], כ) [ברכות ב:], ל) [תבשיל חד פת כצ"ל רש"ל], מ) [לפנינו בבכורות איתא רבי צדוק וכן איתא בברכות כז: ועי' תוס' יומא עט: ד"ה הא ותוס' סוכה כו: ד"ה נטלו ותוס' חולין קז. ד"ה מאי], נ) [פרשת בראשי' ס"ם א'],

עין משפט נר מצוה

קי א ב מיי' פ"א מהל' תעניות הלכה ז סמג עשין ג טוש"ע א"ח סי' תקעב סעיף ב:

ג [מיי' פ"ו מהל' כלי המקדש הל' ט]:

◆

רב ניסים גאון

אמר ר' אלעזר בר' צדוק אני מבני סנאה בן בנימין. פעם אחת חל ט' באב להיות בשבת ודחינוהו לאחר שבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוה. עיקרו במס' תעניות בפרק בג' פרקים, זמן עצי כהנים והעם בתשעה כו', בה' באב בני פרעוש בן יהודה. בשבעה בו בני רכב בן בנימין. והיה יום י' של חודש אב יום טוב שלהן שמביאין בו קרבן עצים ולפיכך לא השלימו בו התענית. אמר רב יוסף לא שמיעא לי הא שמעתא אמר ליה אביי את אמרתה ניהלן. כבר פירש' טיבן של דברים לשעבר.

סליק בכל מערבין:

◆

רבינו חננאל

והא דתניא תשעה באב שחל להיות בערב שבת היה והביאו לפני ר' עקיבא ביצה מגולגלת בלא מלח וגמאה כו'. קבלה בידינו כי ר' עקיבא באותה שעה מסוכן היה, והביאו לפני ר' עקיבא הרופאים לגמוע ביצה מגולגלת בלא מלח באחרית היום. ור' יהודה לא דיקדק לפיכך סמך על מה שראה ולא ידע העיקר מפני מה עשה כך. ופסח דההיא שתא יום חמישי היה, ותמוז דההיא שתא מילויי מיליוה, לפיכך חל תשעה באב להיות בערב שבת, וחיסרו אב. ובאותה (השעה) [השנה בא] ראש השנה להיות בשבת. וכבר פירשנוהו ביאור זה יפה במס' תענית. והא דאמרי' בדורו של [ר'] גמל' עבוד כרבן גמל'. ואקשינן והתניא א"ר אלעזר ב"ר צדוק אני הייתי מבני סנאב בן בנימין כו'. ואסיקנא טעמא דיום טוב שלנו, ומפני כך לא השלמנו. הא ערב יום טוב מתענה ומשלים, בט' באב שחל להיות בערב שבת. (ור' מאיר היא) [זו דברי ר"מ] דאמר הכי, אבל חכמים אומרים דרבן גמליאל אומר מתענה ומשלים.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' כשהוא מעונה תניא. תז"מ ונ"ב ס"א ותניא: (ב) רש"י ד"ה שאני יום טוב דדבריהם כגון האי:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אי אתם מודים וכו' אע"פ שכבר הפסיק כדאמרינן. עי' תענית דף ל ע"ב תוס' ד"ה כל העושה: בא"ד באיכה רבתי. בפסוק ויגרס בחצץ שני:

◆

מוסף רש"י

כסעודת שלמה בשעתו. דפלוגתא היא במסכת גיטין (סח:) דאיכא למ"ד מלך והדיוט ומלך, ואיכא למ"ד מלך והדיוט, כלומר כשנטרד שוב לא חזר למלכותו, לפיכך הוצרך לומר בשעתו, בעת מלכו ותקפו, שהיה אוכל הוא ושריו ס' כור סולת כו' (תענית כט:). **אבל.** אמת, כמו אבל שרה (בראשית יז) ומתרגמינן קושטא (לעיל לח.) באמת (בכורות כו.). **בראשי חדשים.** דאיקרי מועד (תענית טו:). **ואם התחילו.** שקיבלו תענית מקודם לכן ונכנס בהן ר"ח, אין מפסיקין. דאע"ג דאיקרי מועד לא כתיב ביה יום משתה ושמחה (שם). **שאין משלימין.** להתענות כל היום, אלא אוכלין סמוך לערב (שם). **שיו"ט שלנו היה.** בשלשה פרקים (תענית כו.) זמן עצי כהנים והעם כו' עד בחמשה באב בני פרעוש בן יהודה, בעשרה בו בני סנאה בן בנימין, שעל ידי מעשה קבעו להן חכמים להתנדב עצים ולהביא למערכה וכשמגיע זמנו מביאין אותן ומדליקין אותן על גבי המזבח אע"פ שהיו שם שאר עצים הרבה, משא"כ בשאר מתנדבי עצים דאין מבערין אותן בזמן שיש עצים אחרים (שם יב.). **מתענה ומשלים.** עד חשכה (תענית יח:).

הדרן עלך בכל מערבין